

**MAVZU: ETNOPSIXOLOGIYA FANINING PREDMETI,  
VAZIFALARI VA METODLARI**

***Nasiratdinova Muxlisa Tazabay qizi***

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti Pedagogika  
psixologiya kafedrası Amaliy psixologiya 2-kurs*

***Rajabboyeva Zarchehra Ilhomboy qizi***

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti Pedagogika  
psixologiya kafedrası Amaliy psixologiya 2-kurs*

***Mambetiyarova Venera Reyimbaevna***

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti  
Pedagogika psixologiya kafedrası o'qituvchisi*

***Annotatsiya:*** Etnopsixologiya – bu turli xalqlarning madaniyati, mentaliteti, urf-odatları va qadriyatları asosida shakllangan psixologik xususiyatlarini o'rganuvchi fan sohasi. U milliy ruhiyat va madaniy xulq-atvorning o'ziga xos jihatlarini aniqlashga qaratilgan.

***Kalit so'zlar:*** Milliy ruhiyat, etnik xususiyatlar, etnik o'zlik, an'analar, tarixiy xotira, til va ruhiyat, etnik birlashuv, oila va etnik qadriyatlar.

**The subject, tasks and methods of ethnopsychology**

***Annotation:*** Ethnopsychology is a field of science that studies the psychological characteristics formed on the basis of the culture, mentality, traditions and values of different peoples. It is aimed at identifying the specific aspects of the national psyche and cultural behavior.

***Keywords:*** national mentality, ethnic characteristics, ethnic identity, traditions, historical memory, language and mentality, ethnic unity, family and ethnic values.

**Предмет, задачи и методы этнопсихологии.**

***Аннотация:*** Этнопсихология – область науки, изучающая психологические особенности, сформированные на основе культуры,

*менталитета, традиций и ценностей разных народов. Оно направлено на выявление специфических сторон национальной психики и культурного поведения.*

**Ключевые слова:** национальный менталитет, этнические особенности, этническая идентичность, традиции, историческая память, язык и менталитет, этническое единство, семейно-этнические ценности.

Etnopsixologiya — inson psixologiyasining milliy, etnik va madaniy xususiyatlarini oʻrganuvchi fan sohasi. U har bir xalqning oʻziga xos psixologik xarakteristikalarini, madaniyat va anʼanalar asosida shakllangan ruhiy jarayonlarini tadqiq qiladi. Bu soha madaniyat, til, din, urf-odatlar va ijtimoiy muhitning shaxsning ruhiyatiga qanday taʼsir qilishini tushunishga yordam beradi. Etnopsixologiya psixologiya, antropologiya va sotsiologiya bilan yaqin bogʻliq boʻlib, insonlarning xulq-atvori va ruhiy dunyosidagi farqlarni tahlil qiladi.

Asosiy yoʻnalishlari:

1. Etnik oʻziga xoslik: Har bir millat va etnik guruhning oʻziga xos xulq-atvori, qadriyatlari va eʼtiqodlari. Masalan, sharqiy va gʻarbiy madaniyatlar orasidagi farqlar.

2. Milliy xarakter: Millatlarning umumiy ruhiy portreti. Bu millat vakillariga xos boʻlgan xatti-harakatlar va fikrlash uslublarini aniqlash bilan bogʻliq.

3. Madaniyat va psixika: Madaniyatning odamlarning hissiyotlari, motivatsiyasi va qaror qabul qilish jarayonlariga taʼsiri.

4. Etnik qarama-qarshiliklar va stereotiplar: Turli millat va madaniyatlar oʻrtasidagi oʻzaro munosabatlar va ulardagi tushunmovchiliklarning psixologik asoslari.

Etnopsixologiyaning maqsadlari: turli madaniyat va millatlarning psixologik xususiyatlarini oʻrganish, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish, etnik guruhlar orasidagi nizolarni tushunish va ularga yechim topish, shaxsning madaniy muhitga moslashuv jarayonlarini aniqlash.

### Etnopsixologiyaning asosiy muammolari

1. Stereotiplar va kamsitish: Stereotiplar tufayli ba'zi millatlar yoki guruhlar noto'g'ri baholanadi.
2. Madaniyatlararo mojarolar: Turli madaniyatlar o'rtasidagi tushunmovchiliklar va muvofiqlik muammolari.
3. Assimilyatsiya va madaniy o'ziga xoslikni yo'qotish: Turli madaniy muhitlarda yashash natijasida shaxsning o'z madaniy identifikatsiyasini yo'qotishi.

Amaliy qo'llanilishi: etnopsixologiya quyidagi sohalarda keng qo'llaniladi: Ta'lim: Madaniyatlararo muloqotni o'rgatish. Biznes: Turli millatlar bilan ishlashda madaniyatga mos strategiyalar ishlab chiqish. Siyosat: Etnik nizolarni hal qilish. Psixoterapiya: Shaxsning madaniy muhitiga moslashuvi uchun individual yondashuvlar ishlab chiqish. Masalan, o'zbek xalqining mehmondo'stligi, katta yoshdagilarga hurmat va diniy qadriyatlarga sodiqligi uning milliy xarakterining asosiy xususiyatlaridan biridir. Bu o'ziga xoslik shaxsning ijtimoiy hayotiga va turmush tarziga ta'sir qiladi. Etnopsixologiya nafaqat insonning individual rivojlanishini, balki jamiyatlarning umumiy madaniy portretini tushunish uchun ham muhimdir. Bu soha turli madaniyatlar o'rtasida ko'prik bo'lib xizmat qiladi va insoniyatning umumiy qadriyatlarini qadrlashga yordam beradi. Etnopsixologiya — bu psixologiyaning bir sohasi bo'lib, milliy va etnik guruhlarining psixologik xususiyatlarini, ularning tafakkuri, hissiyoti, madaniyati va turmush tarzining ruhiyatga ta'sirini o'rganadi.

Etnopsixologiyaning predmeti: Etnopsixologiya insonning etnik xususiyatlarini, ya'ni turli xalqlarning: dunyoqarashi, xulq-atvori, hissiyati, ijtimoiy munosabatlari, mentaliteti kabi psixologik va madaniy jihatlarini o'rganadi. U millatlarning umumiy va o'ziga xos psixologik xususiyatlarini tahlil qilib, milliy urf-odatlar, qadriyatlar va an'analar bilan bog'liq masalalarni o'rganadi.

Etnopsixologiya quyidagi asosiy vazifalarni bajaradi:

1. Milliy xususiyatlarni aniqlash: Turli xalqlarning o'ziga xos psixologik fazilatlarini o'rganish.
2. Madaniyatning ruhiyatga ta'siri: Madaniyat va urf-odatlarining insonning ruhiy holatiga qanday ta'sir qilishini tahlil qilish.
3. Xalqaro munosabatlarni rivojlantirish: Turli millat va etnik guruhlar o'rtasidagi tushunmovchiliklarni bartaraf etishda yordam berish.
4. Mentalitetni o'rganish: Turli millatlarning tarixiy va madaniy taraqqiyoti natijasida shakllangan psixologik jihatlarini aniqlash.
5. Psixologik moslashuvni tadqiq qilish: Immigrantlar yoki boshqa madaniyatga moslashayotgan odamlarning psixologik moslashuv jarayonlarini o'rganish.

Etnopsixologiyada quyidagi metodlardan foydalaniladi:

1. Kuzatish: Xalqning kundalik hayoti, madaniyati va urf-odatlarini kuzatish orqali ularning psixologik xususiyatlarini o'rganish.
2. So'rov va intervyu: Etnik guruh vakillarining fikrlari, his-tuyg'ulari va qarashlarini aniqlash uchun savol-javob qilish.
3. Eksperimentlar: Turli sharoitlarda etnik guruhlarining ruhiy reaksiyalarini tekshirish.
4. Tahliliy metod: Tarixiy hujjatlar, badiiy asarlar va madaniy yodgorliklarni o'rganish orqali milliy ruhiyatni tahlil qilish.
5. Sotsiometrik metod: Turli guruhlar o'rtasidagi munosabatlarni o'lchash va tahlil qilish. Bu metodlar yordamida etnopsixologiya turli xalqlarning psixologik xususiyatlari va ular bilan bog'liq jarayonlarni ilmiy asosda tushunishga yordam beradi. Etnopsixologiya – bu milliy va etnik ko'rsatkichi, madaniy qadriyatlar va guruh tuzilishining psixologik jihatlarini o'rganadigan fan. Uning predmeti milliy va madaniy guruhlarining psixologik xususiyatlari, an'analar va qadriyatlarini tahlil qilishdan iborat. Vazifalari madaniy ko'p ranglilikni tushunish, sotsiokul'turaviy masalalarni hal qilish va psixologik kelishuvni yaxshilashga qaratilgan. Etnopsixologiyaning metodlari ko'p va xilma-xil bo'lib, kuzatish, intervyu, psixologik testlar va tarixiy tahlil kabi usullarni o'z

ichiga oladi. Bu usullar etnik va madaniy farqlarni aniqlash va tushunishda juda muhim ahamiyatga ega.

### REFERENCES

1. Geert Hofstede "Culture's Consequences"
2. Edward T. Hall. "The Silent Language" (1959)
3. Frantz Fanon "Peau noire, masques blancs" (1952)
4. Markus, H. R., & Kitayama, S. – "Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation"
5. Berry J. W. – "Intercultural Relations: Research Derived Principles"
6. Edward E. Azar – "Cross-Cultural Psychology"